

Almenn umsiting

Uppligg til kjak á fundi í Sjálvstýrisflokkinum á Landsbókasavninum 10. februar og á Tekniska Skúla í Klaksvík 24. februar 1993

Vit føroyingar, sum eru búsettir í Føroyum, eru rendir fastir í spurninginum um okkara framtíðar tilveru, í spurninginum um vit yvirhøvur hava nakra mannsemið framtíð her á hesum klettum.

Andalig og handalig virði bygd og vird av okkara forfedrum ætt undan ætt eru skammiliga vanvird og eindaleyst forkominn. Og hesin dráskapur — fyrri ikki á nýta onnur orð — er framdur í okkara nútíð. Skal nakar ákæst fyrri óbótaverk, so verða vit tey ákærd.

Við heimastýrið í 1948 byrjaði ein nýggj tíðarmerking í Føroyum: Fyri og eftir heimastýrislógina.

Við henni fingur vit sjálvraði á nógvum økjum í okkara litla samfelag, í ávisan mun settu vit fótur undir egið borð.

Løgtingið fekk lóggávuvald, og vit fingur eit útinnandi vald, tað vil siga, at vit fingur Føroya Landsstýri at umsita lógirnar galdandi fyrri Føroyar og at gera kunngerðir, fyriskipanir og annars at fremja umsitingarlígar avgerðir við neyðugum reglugerðum.

Hetta en miniature bureaukratið, sum fór til verka 1. apríl 1949, var mannað við fólkið við drúgvum royndum í statsins tænastru: ikki færri enn tveir virdir sýslu-

menn komu í landsstýrið, ein dugnaligur telefonverkstjóri, embættismenn frá danskum ráðharrastovnum og annars dugnaligt fólk frá amtunum, fátunum og dómara-

Manningin var góð.

Føroya gjaldstova varð stovnað við lóg 1. apríl 1939 sum Færoernes Oppebørselskontor undir statsministerinum við danskari leiðslu, og 1. apríl 1949 vírtók heimastýrið stovnin, sum broytti navn til Føroya gjaldstovu.

Sjálvr varð eg settur í tænastumannastarv sum bókhaldari 1. september 1956.

Sum kunnugt var gjaldstovan toll- og skattmyndugleiki við umsiting av øllum landskassans peningi, men harumframt hevði stovnurin millum nógv annað umfatandi roknskaparhald viðvíkjandi landskassanum og statskassanum. Tað var nevniliga soleiðis, at landskassin legði út statskassans vegna, og so hvørt gjaldstovuni tørvað pening orsakað av statsútleggum, fekk ríkisumboðið skrivliga áheitan frá gjaldstovuni um at flyta stovninum kontant-pening.

Endaligi roknskapurin móttvegis statskassanum varð gjørdur upp einaferð um árið, — men kassin

varð gjørdur upp hvønn dag: landskassin so nógv og statskassin so nógv.

Gjaldstovan hevði neyvt samstarv við ríkisumboðið og Finansministeriets Revisionsdepartement, og vitjan í umsit-ingini á Tinganesi.

Yvirhøvur má sigast, at meginumsitingin, tað vil siga landsstýrið, gjaldstovan og ríkisumboðið, riggaði væl, ja so væl, at tað hevði eydnast okkum at fáa eina almenna umsiting at rigga upp á so stutta tíð.

Hetta var fyrst í 60-um.

Málsviðgerðir millum landsstýrið, gjaldstovuna og Ríkisumboð lógu í fastari og tryggari legu, og hetta kravdi rættiliga nógv arbeiðstíð hjá leiðsluni á gjaldstovuni, hetta at geva tilmæli og ummæli í málum viðvíkjandi almennum peningi. Fyri at siga tað heilt einfalt: tað var sera trupult at fáa pening aftur, sum fyrst var kominn í landskassan. Og tað var eisini trupult hjá stovnum undir landinum at brúka pening, sum ikki var lógarbundin. Eg minnst til dømis eini tvey ella trí mál viðvíkjandi keypi av roknamaskinum, sum vóru til ummælis hjá einum trimum instansum, áðrenn jättanin fyrilá við ávisum reservatiónum.

Løgmaður undirskrivaði við egnari hond at kalla øll útgjaldingarskjøl, áðrenn tey komu á gjaldstovuna til útgjaldingar. Hetta var í samsvar við lógina um føroyska umsiting.

Í juli 1974 gav lögmaður stovnsleiðarum og øðrum undir landinum heimild at ávísar pening úr landskassanum hansara vegna, og yvirhøvur má sigast, at tað broyttist nógv so við og við í sentraladministratiónini, normir og siður broyttust í stóran mun, og umsitingin fór ikki at rigga so væl, sum hon hevði gjørt. Ummæli og tilmæli, sum vóru sjálvsegð á gjaldstovu regi, gjørdust alt færri og færri, eins og til dømis informatiónir um landskassans útlán og veðhaldsskyldur komu seint ella als ikki til gjaldstovuna.

Landsstýrið tyktist ikki at hava neyðugt tamarhald á hesum fyrri alt samfelagið so vanlukkuliga málsekjum.

Yvirhøvur var tað trupult at skilja tað nógv av tí, sum fór fram í umsitingini á Tinganesi.

Fyri at undirbyggja hesa mína áskoðan kann eg nevna nokur dømi:

— Tann vælvirkandi stovnurin Føroya Gjaldstova fór í tvíningur og gjørdust tveir sjálvstøðugir stovnar, nevniliga Føroya Tollstova og Føroya Gjaldstova, á várri 1987. Hetta fór fram, og lógin um Føroya Gjaldstovu varð tikin av, úttan fund ella samráðing við leiðsluna, tað vil siga stjóran og roknskaparstjóran, á gjaldstovuni.

— Tá ið tað fyrrikom, at skrivstovustjóri ella fulltrúi í landsstýrinum eisini høvdu formanssess í partafelagsnevndum, er tað ikki óhugsandi, at telving kundi fara fram, har hvítt og svart var ein og sami persónur. Stefan Zweig skrivaði eina frálíka søgu um ein slíkan telvara.

— Hóast landskrivstovnan øktist í stórum í seinnu helvt av 80'um: t.d. 8 stjórar í staðin fyrri tann eina, sum hevði verið stjóri frá fyrsta degi í 1949, vórðu týðandi tættir av landskassanum figgjarumsiting lagdir í hendurnar á einum privátmanni í Havn. Hann tyktist at hava stórt vald.

— Tað er nú komið alment fram, at landskassans grannskoðari hevur átalad, at Telefonverk Føroya Løgtings hevur keypt partabrev fyrri kurs 1000 frá einum handilsvirki, sum á henda hátt kundi snúgvæ sær undan at gjalda skatt til landskassan og Tórshavnar kommunu. Talan er í roynd og veru um keyp og sølu av eini húsaogn til almenna nýtslu. Ongin ivast í, at heimildin at keypa umrøddu húsaogn var í lagi, men hevur lögtingið givið loyvi til at keypa privat partabrev til kurs 1000

fyrri fleiri millionir?

Samanumtikið haldi eg meg kunna siga, at tann almenna umsitingin í 80-um var merkt av ótryggleika og dekadensu.

Men nú liggja vit lágt: flest øll føroysku heim fara figgjarliga á heysin, heimini uppløyst í rúgvu, og foreldur og børn verða tveitt út í svartasta myrkur, — og hvør av okkum torir at geva illusionsina um, at hetta er ikki annað enn ein óndur dreymur, hetta, at Føroyar eru farnar á húsangang?

Fyrsta takið, ið krevst fyrri at bjarga tí, ið bjargast kann, er at vit fáa eina arbeiðssama og dygdar-góða politiska umsiting, sum gevur nepotismu og serviliteti durafjórðing, sum setur tey røttu fólkinum í tey røttu stovni, og sum altið og á øllum økjum arbeiðir sum sannur tænarari hjá fólkinum, sum býr í hesum landi.

Annað takið er at greiða verður fingin á hesa ólukkuliga fløkju, sum hvørt føroyskt heim hóknar undir.

Í 1952 setti statsministerið eina nevnd at

kanna orsøkina til, at Sjóvinnubankin fór á húsangang. Úrslitið av hesi kanning var sum kunnugt «Reyða bóki»: Beretning angående Sjóvinnubanken. Var tað neyðugt við slíkari kanning og frágreiðing tá, so er tað ikki minni neyðugt nú, men óivað á einum heilt øðrum støði enn í 1952.

Nepotisma — Servilitetur — Dekadensa

Verður samfelagsins nervaskipan pind og niðurbrotin við siðspillandi avleiðingum, kann talan vera um nepotismu, eitt virus sum gevur vinum og kenningum serrættindi í politiskari umsiting og í høgum almennum stovnum. Úr hesum virusi sprettur servilitetur, tað vil siga eyðmykt og sleiskni. Avleiðingin av hesum gerst dekadensa í tí politisku og almennu umsitingini, og vanlig eyðkenni eru, at meting um moral dettur sundur og fremur evaloyssi í spurningum um rangt og rætt.

Heri Mohr

Manskórið konsert sunnadagin

Smíðjur", sum Bjarni Restorff hevur lagt til rættis fyrri kór.

Limir í Manskórinum siga, at hetta helst er fyrstu ferð, at ein so væl fyrríkað kórkonert verður hildin.

Hon er samstundis ein roynd hjá Manskórinum at vita, hvussu skráin hjá teimum skal skipast á ferðini til Íslands.

Atgongumerki fáast í Norðurlandahúsinum, og tað kostar 40 krónur fyrri vaksin og 20 krónur fyrri børn at fara niðan í Norðurlandahúsið at hoyra kór-sang sunnadagin seinnaftur.

Dagny

Sunnudagin 28. februar kl. fyra seinnapartin, hevur Tórshavnar Manskór kon-sert í Norðurlandahúsinum.

Manskórið fer til Ísland komandi viku at framfæra, og tí er konsertin sunnudag-in eitt boð upp á tað, sum Manskórið hevur vant til framfærlur í Íslandi.

40 mans eru í Manskórinum, og á skránni er m.a. føroyskir og útlendskir sangir.

Høvuðsverkið á konserti-ni er kórverkið "Regin

Vit hava
**FØROYSK
SETEPLI**

av slagnum
OSTARA
Sekkir á 25 og
50 kg

MÍÐSTOVUGARBURIN
Tlf. 61075